

ФІНАНСОВО–КРЕДИТНА І ГРОШОВА ПОЛІТИКА

УДК 338.434:330.341.1
JEL Classification: O31, Q14

DOI: 10.37332/2309-1533.2023.4.9

**Халатур С.М.,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Омельницька Ю.І.,
здобувач освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю
«Фінанси, банківська справа та страхування»,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро**

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ЗАСТОСУВАННЯ ВЛАСНИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ САМОФІНАНСУВАННЯ АГРАРІЇВ

**Khalatur S.M.,
dr.sc.(econ.), professor,
head at the department of finance, banking and insurance,
Omelnyska Yu.I.,
applicant for the educational degree of a master
of specialty "Finance, banking and insurance",
Dnipro State University of Agrarian and Economics, Dnipro**

INNOVATIVE MODEL OF APPLICATION OF OWN FINANCIAL RESOURCES IN THE PROCESS OF SELF-FINANCING AGRICULTURE

Постановка проблеми. У сучасних умовах аграрний сектор є однією з ключових галузей економіки України, проте підтримка його стабільного розвитку та ефективного функціонування залишається викликом, особливо у контексті поточних соціально-економічних, екологічних труднощів і воєнної агресії. Одним із критичних аспектів в управлінні аграрним бізнесом є самофінансування, адже воно визначає можливість сільськогосподарських підприємств ефективно використовувати власні фінансові ресурси для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності.

Актуальність цього дослідження полягає в тому, щоб визначити оптимальні стратегії використання власних фінансових ресурсів для забезпечення сталого розвитку українських аграріїв. Застосування інноваційних підходів до самофінансування може допомогти адаптуватися до змін на світовому аграрному ринку, підвищити конкурентоспроможність, забезпечити ефективне використання ресурсів і підтримати фінансову стабільність аграрних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд існуючих фахових публікацій щодо використання фінансових ресурсів в аграрному бізнесі розкриває багатоаспектність підходів до фінансового управління ними. Так, різноманітні теоретико-методичні та практичні питання фінансування аграрних підприємств вивчали у своїх роботах Л. Бровко [1], Ж. Гарбар [10], Л. Гнатишин [2], О. Євтушевська [3], С. Заїка [14], Л. Кучер [4], О. Левкович [5], А. Ткаченко [7] та інші. Зокрема, науковці формулювали підходи до класифікації джерел фінансування, досліджували вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на вибір та застосування конкретних фінансових стратегій. Проте слід приділити увагу встановленню можливостей збільшення власних фінансових ресурсів за рахунок використання інноваційної складової у самофінансуванні аграріїв.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні інноваційної моделі використання власних фінансових ресурсів в аграрному секторі для підвищення ефективності самофінансування та забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні підприємства для забезпечення ефективного функціонування в умовах ринку та конкуренції мають підтримувати певний рівень інноваційності своєї діяльності. Цей виклик стосується також і аграрного сектору економіки, який є ключовим у формуванні продовольчої безпеки країни.

У зв'язку з особливостями функціонування аграрні підприємства, як правило, не здійснюють діяльність у науково-дослідницькій та проєктній сферах. Тому інноваційні трансформації в їхній діяльності переважно спрямовані на удосконалення управлінських і виробничих процесів. Іншими словами, інноваційні зміни у сільськогосподарських підприємствах полягають у внутрішній модернізації процесів, спрямованих на впровадження та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок, з метою випуску на ринок нової конкурентної продукції та послуг [2; 12].

Найважливішою передумовою забезпечення інноваційного розвитку українських аграріїв визнається його фінансування, яке передбачає залучення ефективних та якісних джерел фінансових ресурсів [10]. Отже, з фінансового погляду, одне з основних завдань інноваційної діяльності аграрних підприємств полягає у пошуку та ефективному використанні фінансових ресурсів при доведенні науково-технічних ідей і розробок до конкретних продуктів і технологій, які матимуть попит на ринку.

Сучасні наука та практика виокремлюють певні форми фінансування підприємств, виходячи із таких критеріїв [1]:

– за терміном, на який залучаються фінансові ресурси (короткострокове та довгострокове фінансування);

– за джерелами залучення по відношенню до суб'єкта (зовнішнє та внутрішнє фінансування);

– за правом власності на отримані фінансові ресурси (власні та позикові кошти).

Самофінансування розглядається як здатність підприємства підтримувати розширення своєї діяльності за рахунок внутрішніх джерел [5]. Серед основних джерел самофінансування виокремлюють чистий прибуток, отриманий підприємством у процесі успішного функціонування, та амортизаційні відрахування, що фактично повертаються підприємству як відшкодування раніше інвестованих у основні засоби коштів.

Для підприємств аграрної сфери метод самофінансування постає одним із можливих засобів забезпечення розвитку інновацій при обмеженості зовнішніх ресурсів і невизначеності у результатах інноваційного проєкту. Як свідчить досвід розвинених індустріальних країн, на самофінансування припадає близько 70 % усіх інвестиційних витрат [11].

Самофінансування здійснюється за рахунок накопиченого нерозподіленого прибутку, що є чистим прибутком, надбаним протягом років діяльності підприємства і нерозподіленого серед його власників. Тобто самофінансування надає можливість уникнути довгострокових кредитів і нестійкого фінансового стану [5], проте вимагає довгострокового відволікання власного оборотного капіталу і має наявні ризики, пов'язані з реалізацією самих інновацій.

У практичній площині фінансове забезпечення підприємств аграрної сфери розглядається з точки зору співвідношення власного капіталу та довгострокових і поточних зобов'язань. Як бачимо з даних табл. 1, загальний обсяг фінансових ресурсів підприємств аграрної галузі за 2018–2022 роки постійно збільшується, що вказує на розширення їхньої діяльності. У структурі джерел фінансування відбулося зменшення частки позикових ресурсів і відповідне зростання власного капіталу (на 7,12 % до кінця 2022 року). Враховуючи той факт, що 2019–2021 роки позначаються коронавірусною кризою, зменшуються можливості залучення кредитних ресурсів на довгостроковій основі через зростання фінансових ризиків при невизначеності економічної ситуації.

Таблиця 1

Джерела фінансування підприємств сільського, лісового та рибного господарства України за 2018–2022 роки, млн грн

Показники	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1	2	3	4	5	6
Власний капітал	482979	522779	612251	796550	810270
частка у загальному капіталі, %	49,10	50,74	54,17	59,23	56,22
в т. ч.					
– зареєстрований капітал	54398	55255	60330	62878	63363
– додатковий капітал	59440	59369	59963	63089	64378
– резервний капітал	32808	34517	36186	37547	38944
– нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	340613	376905	458481	635525	646685
частка у загальному капіталі, %	34,63	36,58	40,56	47,26	44,87
– неоплачений та вилучений капітал	(4280)	(3267)	(2710)	(2489)	(3100)

продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6
Довгострокові зобов'язання	82254	92966	76799	87166	99633
частка у загальному капіталі, %	8,36	9,02	6,79	6,48	6,91
Поточні зобов'язання	418361	414622	441255	461157	531275
частка у загальному капіталі, %	42,53	40,24	39,04	34,29	36,86
Усього капіталу	983594	1030367	1130305	1344872	1441179

Джерело: складено авторами за даними Державної служби статистики України [6]

Отже, дослідження стану фінансового забезпечення українських аграріїв (згідно даних табл. 1) вказує на переважання частки власного капіталу як стабільного джерела фінансування їх діяльності. Поглиблений аналіз складових власного капіталу дозволяє виокремити виняткову роль нерозподіленого прибутку у формуванні капіталу аграрних підприємств. За період 2018–2022 роки абсолютна величина цієї балансової статті для українських підприємств аграрної сфери зростає майже у двічі. Якщо в 2018 році його частка у загальному капіталі становила 34,63 %, що було менше частки поточної заборгованості, то у 2022 році ситуація змінюється на протилежну – частка нерозподіленого прибутку у загальному капіталі аграрних підприємств перевищує позиковий капітал (довгостроковий і поточний разом). Такий стан речей свідчить про посилення капіталізації аграрних підприємств за рахунок отриманого чистого прибутку.

Капіталізація включає в себе динаміку, рух і розвиток у контексті об'єкта дослідження, такого як підприємство, і активно виявляється через конкретний процес. У той час, як капітал визначається як завершена вартісна форма, що є статичним показником [3; 7]. Зазвичай, основними джерелами фінансування для підприємств є власні ресурси, зокрема прибуток, що робить його капіталізацію показником їхнього розвитку.

Капіталізацію прибутку для аграрних підприємств взагалі слід вважати підґрунтям їхнього інноваційного розвитку. Тож важливим є вибір інструментів для покращення процесу капіталізації, який вимагає раціонального управління формуванням і використанням прибутку аграріїв. Збільшення виробництва продукції, яка має попит, може бути забезпечено за допомогою новаторських підходів, що включають використання прибутку для придбання більш продуктивного обладнання, розширення виробництва та впровадження новітніх технологій. Своєю чергою, одним із ключових методів капіталізації підприємств є систематичне впровадження інновацій, що, безперечно, вимагає значних фінансових ресурсів. Тому ці два процеси тісно взаємопов'язані.

Сьогодні, при виборі інструментів для підвищення ефективності управління процесом капіталізації, важливо належну увагу приділяти формуванню та використанню прибутку. Оскільки прийняття управлінських рішень у будь-якій галузі господарської діяльності має прямий або опосередкований вплив на рентабельність, яка, своєю чергою, є ключовою для капіталізації та покращення загальних фінансових результатів. Отже, при розробці системи управління процесами формування та використання прибутку важливим є системний підхід. Цей підхід ґрунтується на врахуванні стратегічних і тактичних планів накопичення власних фінансових ресурсів, які можна ефективно використовувати для вирішення господарських потреб як у короткостроковій, так і у довгостроковій перспективі [7; 13].

Завдяки використанню передових методів управління, стратегій маркетингу та сучасних фінансових і облікових програм суб'єкти господарювання збільшують обсяги продажів покращеної або нової продукції і знижують витрати на її виробництво. В кінцевому підсумку таке зменшення призводить до зростання прибутку.

Динаміка представлених показників за 2018–2022 роки на рис. 1 відображає тенденцію постійного перевищення суми чистого прибутку над величиною амортизаційних відрахувань, що свідчить про наявність у аграрних підприємств коштів для розширеного відтворення. Підвищене значення чистого прибутку у 2021 році пояснюється рекордним врожаєм, що ще раз підтверджує значну залежність аграрного виробництва від кліматичних і природничих умов господарювання. Додатково розглядаючи рівень збитковості серед аграріїв, можна вказати, що загалом він нижче, ніж по економіці в цілому. Як приклад, у 2022 році через воєнні дії збитків зазнали 21,6 % аграрних підприємств, в той час як цей показник в цілому по економіці складав 34,2 % [6].

Вважається, що для успішного впровадження інноваційної моделі розвитку сільського господарства та для ефективного відтворення потрібно щорічно оновлювати принаймні 14–20 % технічних засобів [4]. У той самий час, для повного відновлення основних засобів грошовий потік від амортизаційних відрахувань є обмеженим і недостатнім. А лише чистий прибуток, що залишається у розпорядженні аграріїв, не надає в повній мірі можливості для реалізації масштабних і витратних проєктів, спрямованих на якісне та інноваційне оновлення сільськогосподарського виробництва.

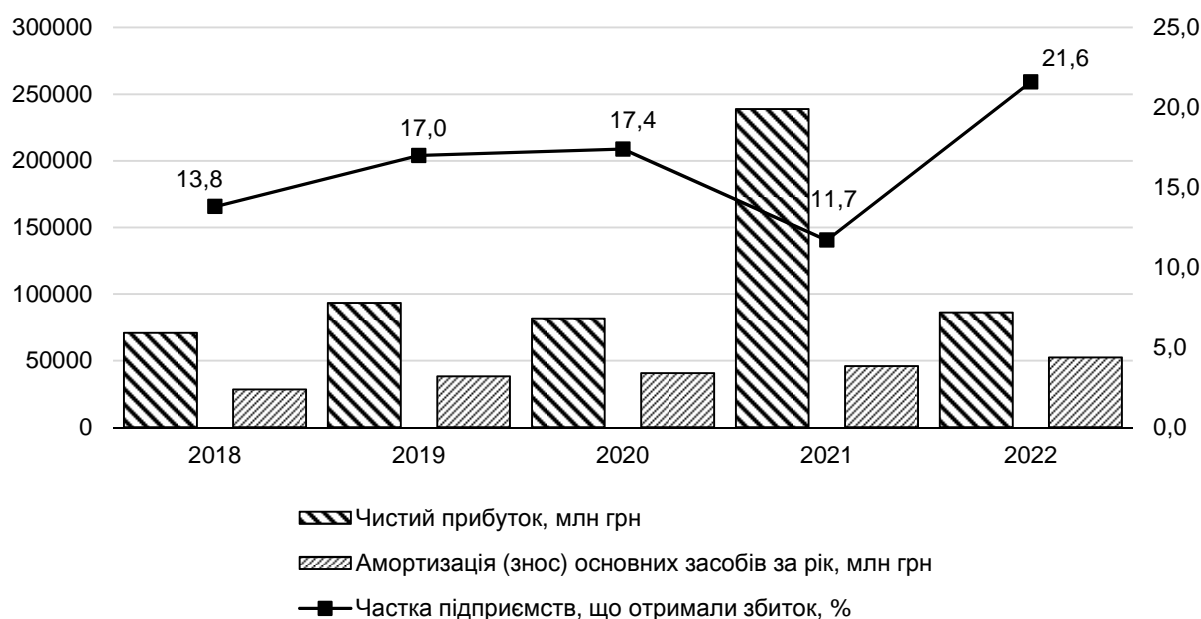

Рис. 1. Динаміка чистого прибутку, амортизаційних відрахувань та частки збиткових підприємств сільського, лісового та рибного господарства України за 2018–2022 роки
 Джерело: складено авторами за даними Державної служби статистики України [6]

Л. Кучер у своїх дослідженнях висвітлює подвійний характер амортизації. З одного боку, вона є джерелом фінансування інноваційних проєктів, оскільки входить до числа власних ресурсів, проте, з іншого боку, – виступає індикатором інноваційного розвитку аграрних підприємств, вказуючи на їхню активність у цьому напрямку [4].

Отже, при правильному фінансовому менеджменті щодо амортизації вона може виступати як важливе джерело фінансування інноваційних проєктів та індикатор інноваційної активності аграрних підприємств. У сучасних умовах роль амортизації включає безліч функцій, таких як відтворювальна (інвестиційна), розподільча, стимулююча, фіскальна та інноваційна. Інвестиційна функція амортизації передбачає накопичення амортизаційних відрахувань у фонді як фінансового ресурсу для відтворення основних засобів. Інноваційна функція амортизації забезпечує відтворення засобів праці на новому технічному рівні відповідно до науково-технічного прогресу, тоді як стимулююча функція виявляється через створення умов для прискорення темпів цього прогресу.

З приводу амортизації як внутрішнього джерела фінансування інновацій існують певні обмеження. Наприклад, вважається, що прискорена амортизація є життєво важливим джерелом стимулювання інвестицій. Вона дозволяє швидко відновити як фізичне зношення, так і моральне старіння основних засобів. Але при цьому певним чином зростають амортизаційні відрахування, що збільшує витрати підприємства, а відтак зменшує його прибуток, а це особливо небажано для низькорентабельних, або збиткових підприємств. Також запровадження цього інструменту зменшує бюджетні надходження від податку на прибуток через скорочення бази оподаткування. Тому вважаємо, що його застосування може бути більш виправданим для основних засобів, що зазнають швидкого морального старіння, але в межах простого відтворення.

Наразі необдумана державна політика у сфері амортизації та недостатній контроль за цільовим використанням накопичених амортизаційних фондів підприємствами призвели до того, що амортизаційні відрахування втратили свою роль як джерело для розширеного відтворення чи інвестиційної діяльності і стали використовуватися лише для поповнення оборотних коштів господарств.

Загалом модель фінансування інноваційного розвитку аграрного бізнесу має будуватися із урахуванням низки принципів фінансування (рис. 2).

Власні внутрішні джерела фінансування підприємств відрізняються простотою та економічністю залучення капіталу порівняно з коштами, отриманими із зовнішніх джерел (додатковий акціонерний капітал) або отриманими у формі позик [14]. Крім того, вони зазвичай дають високу віддачу від капіталу, оскільки не вимагають сплати відсотків за жодними позиками. Використання власних ресурсів значно знижує ризик неплатоспроможності та банкрутства підприємства [9], одночасно дозволяючи повністю контролювати управління підприємством.

Тим не менш, варто зазначити, що власні джерела фінансування мають свої обмеження. Вони не завжди дають можливість суттєво розширити інвестиційну діяльність, особливо за сприятливих ринкових умов. Поганий зовнішній нагляд за ефективністю використання власних інвестиційних

ресурсів у поєднанні з некваліфікованим менеджментом може призвести до серйозних фінансових проблем та втрати капіталу [3].

Рис. 2. Модель фінансування інноваційного розвитку аграрних підприємств

Джерело: згруповано за даними [1; 4; 10]

Можливість залучення зовнішнього власного капіталу також вважається одним із варіантів забезпечення джерел інвестицій для підприємства. Використання акцій для фінансування має свої переваги, зокрема відсутність постійних обов'язкових платежів. Однак використання акціонерного фінансування також має недоліки. По-перше, витрати, пов'язані з випуском акцій, зазвичай вищі, ніж витрати на випуск облігацій. По-друге, існує ймовірність втрати контролю над акціонерним товариством при збільшенні кількості акцій в обігу. По-третє, випуск акцій не може служити постійним джерелом фінансових ресурсів, оскільки розширення статутного капіталу призводить до збільшення кількості цінних паперів компанії на ринку, що може призвести до зниження їх вартості [8].

Але, крім зазначених вище недоліків, цей метод фінансування зовсім не підходить для більшості аграріїв через те, що переважною організаційно-правовою формою ведення аграрного бізнесу є малі та середні фермерські господарства (за статистикою в Україні їх частка у загальній кількості суб'єктів господарювання становить 99,9 %) [6].

Тобто важливо враховувати, що значення різних джерел ресурсів у структурі фінансування інноваційної діяльності аграрних підприємств варіюється. Це залежить від таких факторів, як форма власності підприємства, строк окупності та характер інноваційного проекту, що лежить в основі інноваційної діяльності підприємства, а також інших внутрішніх та зовнішніх чинників.

Важливим аспектом є вплив держави на фінансування інноваційної діяльності аграріїв, який реалізується шляхом прямої фінансової підтримки або непрямого стимулювання інноваційної активності. За першого підходу можливе державне кредитування, цільове безповоротне фінансування, державне замовлення або гарантування. За другого – вплив реалізується через сприяння податковою, кредитною, митною або амортизаційною політикою, спрямованою на підтримку інвестицій в інноваційну діяльність. Тобто стимулювання інноваційної діяльності фермерських господарств може відбуватися через прямі та непрямі заходи створення економічних умов для фінансування інноваційного розвитку.

Отже, фінансування сільськогосподарського виробництва за рахунок внутрішніх ресурсів має як переваги, так і недоліки. Основними перевагами самофінансування для аграріїв є: відсутність необхідності повернення позикових коштів і плати за їх використання; відсутність витрат на мобілізацію коштів; відсутність необхідності надання кредитної застави; підвищення фінансової автономії та кредитоспроможності підприємств галузі. Недоліком самофінансування є обмежена можливість контролювати цільове використання внутрішніх фінансових ресурсів, що знижує їх ефективність. Тому при використанні цих ресурсів у сільськогосподарському виробництві пріоритет має надаватися виваженому ставленню до їх цільового та раціонального застосування, особливо за умови інноваційного розвитку.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, для забезпечення належної фінансової підтримки інноваційної діяльності, спрямованої на підвищення прибутковості та конкурентоспроможності аграріїв, необхідно розробити механізми стимулювання та заохочення самофінансування інновацій через непряму державну підтримку та підтримку залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Самофінансування є основою інноваційного розвитку в аграрному секторі, проте воно завжди обмежене і може різко змінюватися під впливом кон'юнктури ринку, природно-кліматичних факторів. Крім того, обсяг прибутку, що реінвестується в інновації, залежить від інвестиційної привабливості галузі та державного стимулювання аграріїв до впровадження інновацій.

Проблема забезпечення інновацій складна ще й тому, що одночасно необхідно шукати нові джерела фінансування, розробляти ефективні схеми та механізми фінансування інноваційного розвитку аграрного виробництва навіть в умовах дефіциту інвестиційних ресурсів. Для забезпечення безперервного інвестування інновацій в аграрне виробництво необхідно підключати альтернативні джерела фінансування, які є взаємодоповнюваними та можуть використовуватись одночасно. Тож подальші дослідження мають враховувати ці аспекти, бо саме комбінований підхід до фінансування інновацій слід визнавати перспективним.

Література

1. Бровко Л. І., Водолазська О. А., Ісмаїлова С. І. Формування фінансових ресурсів аграрних підприємств України в умовах воєнних дій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 22. С. 118-123. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22.118>
2. Гнатишин Л., Ханас В. Сутність інноваційних процесів у діяльності сільськогосподарських підприємств. *Вісник Львівського національного екологічного університету. Серія «Економіка АПК»*. 2023. № 30. С. 16-20. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.016>
3. Євтушевська О. О., Чернов К. І. Теоретичні аспекти власного капіталу підприємства: сутність та структура. *Food Industry Economics*. 2020. № 12(3). С. 17-24. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v12i3.1812>
4. Кучер Л., Кучер А., Морозова Г., Пащенко Ю. Розвиток циркулярної аграрної економіки: потенційні джерела фінансування інноваційних проєктів. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. Т. 8. № 2. С. 206-227. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.02.11>
5. Левкович О. В., Калашнікова Ю. М. Фінансова стійкість як передумова інноваційного розвитку підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.76>
6. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.11.2023).
7. Ткаченко А. М., Бугрім О. Ю. Капіталізація прибутку – запорука розвитку інноваційного розвитку. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 2(113). С. 84-89. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-2-14>
8. Халатур С. М. Особливості механізму функціонування інвестиційного ринку в Україні. *Scientific Progress & Innovations*. 2013. № 4. С. 121-124. DOI: <https://doi.org/10.31210/visnyk2013.04.31>
9. Халатур С. М., Бровко Л. І., Моруґа Т. О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2017. №12. С. 56-60. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2017/13.pdf (дата звернення: 25.11.2023).
10. Harbar Zh. Financial support for the development of agro-industrial enterprises of Ukraine. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2020. № 52. P. 13-23. URL: https://norjournal.com/wp-content/uploads/2023/09/NJD_52_3.pdf (дата звернення: 25.11.2023).
11. Global deoffshorization and its impact on the national and regional economies of eastern European countries / Khalatur S., Radzevicius G., Velychko L., Fesenko V., Kriuchko L. *Problems and perspectives in management*. 2019. Vol. 17(3). P. 293-305. DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.17\(3\).2019.24](https://doi.org/10.21511/ppm.17(3).2019.24)
12. Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector / Khalatur S., Pavlova H., Vasilieva L., Karamushka D., Danileviča A. *Entrepreneurship and sustainability issues*. 2022. Vol. 9(4). P. 56-76. DOI: [http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(3\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(3))
13. Khalatur S., Vinichenko I., Volovyk D. Development of modern business processes and outsourcing activities. *Baltic journal of economic studies*. 2021. Vol. 7(3). P. 195-202. DOI:

<https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-3-195-202>

14. Zaika S., Hridin O., Zaika O. Financial aspects of innovative development. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-62>

References

1. Brovko, L.I., Vodolazska, O.A. and Ismailova, S.I. (2023), "Formation of financial resources of agricultural enterprises of Ukraine in the conditions of military operations", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 22, pp. 118-123. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.22.118>
2. Hnatyshyn, L. and Khanas, V. (2023), "Essence of the innovative processes in the activity of agricultural enterprises", *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ekolohichnoho universytetu. Seriya "Ekonomika APK"*, no. 30, pp. 16-20. DOI: <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.016>
3. Yevtushevska, O.O. and Chernov, K.I. (2020), "Theoretical aspects of enterprise equity: essence and structure", *Food Industry Economics*, no. 12(3), pp. 17-24. DOI: <https://doi.org/10.15673/fie.v12i3.1812>
4. Kucher, L., Kucher, A., Morozova, H. and Pashchenko, Yu. (2022), "Development of circular agricultural economy: potential sources of financing innovative projects", *Agricultural and Resource Economics*, Vol. 8, no. 2, pp. 206-227. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.02.11>
5. Levkovich, O.V. and Kalashnikova, Yu.M. (2021), "Financial stability as a prerequisite for innovative development of the enterprise", *Efektivna ekonomika*, no. 4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.76>
6. "Official website of the State Statistics Service of Ukraine", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (access date November 25, 2023).
7. Tkachenko, A.M. and Buhrim, O.Yu. (2020), "Capitalization of profit as a guarantee for innovative development", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, no. 2(113), pp. 84-89. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-2-14>
8. Khalatur, S.M. (2013), "Peculiarities of the functioning mechanism of the investment market in Ukraine", *Scientific Progress & Innovations*, no. 4, pp. 121-124. DOI: <https://doi.org/10.31210/visnyk2013.04.31>
9. Khalatur, S.M., Brovko, L.I. and Moruha, T.O. (2017), "Methodology for assessing liquidity and solvency of agricultural enterprises", *Ekonomika ta derzhava*, no. 12, pp. 56-60, available at: http://www.economy.in.ua/pdf/12_2017/13.pdf (access date November 25, 2023).
10. Harbar, Zh. (2020), "Financial support for the development of agro-industrial enterprises of Ukraine", *Norwegian Journal of development of the International Science*, no. 52, pp. 13-23, available at: https://nor-ijournal.com/wp-content/uploads/2023/09/NJD_52_3.pdf (access date November 25, 2023).
11. Khalatur, S., Radzevicius, G., Velychko, L., Fesenko, V. and Kriuchko, L. (2019), "Global deoffshorization and its impact on the national and regional economies of eastern European countries", *Problems and Perspectives in Management*, Vol. 17(3), pp. 293-305. DOI: [https://doi.org/10.21511/ppm.17\(3\).2019.24](https://doi.org/10.21511/ppm.17(3).2019.24)
12. Khalatur, S., Pavlova, H., Vasilieva, L., Karamushka, D. and Danileviča, A. (2022), "Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector", *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, Vol. 9(4), pp. 56-76. DOI: [http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(3\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(3))
13. Khalatur, S., Vinichenko, I. and Volovyk, D. (2021), "Development of modern business processes and outsourcing activities", *Baltic Journal of Economic Studies*, Vol. 7(3), pp. 195-202. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2021-7-3-195-202>
14. Zaika, S., Hridin, O. and Zaika, O. (2023), "Financial aspects of innovative development", *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 55, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-62>